

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ENERJİ POLİTİKASINDA TÜRKİYE'NİN ÖNEMİ

Murat Ercan¹

Özet

AB'nin mevcut gelişmişliğini korumak ve gelişmeye devam edebilmesiyle ilgili olarak sürekli artan bir enerji gereksinimi vardır. Bu nedenle, enerji ithal etme zorunluluğu gün geçtikçe artarak devam etmektedir. Sovyet sonrası Rusya'nın tekelinde bulunan doğal gaz ve petrol arzı, AB'nin sürekli gereksinimi açısından gerekli güvenliği sağlamamaktadır. AB bu doğal kaynak ihtiyacını hem Orta Asya'dan hem de Hazar'dan karşılaması gerekmektedir. Enerji sorunun giderilmesi için AB çok borulu projelere önem vermekte ve bu projelerin gerçekleştirilmesi için büyük çaba sarf etmektedir. Bu Projelerin gerçekleşmesi için AB Türkiye'ye daha çok önem vermektedir. Çünkü Türkiye, gerek coğrafi, gerekse jeopolitik konumu ile Orta Doğu ve Orta Asya'nın üretiminin dünya pazarlarına ulaşmasında hem bir köprü hem de bir terminal olma özelliğini taşımaktadır. Buda Avrupa Birliği yolunda ki Türkiye'ye tam üyelik şansını ikiye katlamaktadır. Bu çalışmada Avrupa Birliği'nin geçmişten günümüze enerji politikasının tarihsel sürecine değinilmekte ve Birliğin enerji politikasının temel prensipleri açıklanmakta ve ayrıca Avrupa Birliği'nin enerji politikasında Türkiye'nin önemi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelime: EU, Türkiye ve Enerji

THE IMPORTANCE OF TURKEY'S EUROPEAN UNION ENERGY POLICY

Abstract

There is an ongoing need for supplying energy for protecting the current of a developed European Union and for continuing the development of the union. For this reason, the necessity of importing energy is getting more and more as the time passes. The demand for the natural gas and petroleum which is under the exclusive possession of Russia does not provide the security for the EU's energy need. In order to overcome the problem in energy supply, the EU gives importance on the multi-pipe projects. To realize such projects, Turkey plays a crucial role for the union, because Turkey's geopolitic position acts as a bridge for transporting the energy sources of the Middle East and Central Asia. In this study, the historical progress of the European Union in terms of energy policy has been examined and the main principles of the union's energy policies have been explained. Besides, the role and importance of Turkey in the union's energy policies have been highlighted.

Key Word: EU, Turkey, Energy

¹ Yrd. Doç. Dr., Bilecik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, murat.ercan@bilecik.edu.tr

Giriş

Enerji politikası çözümü kolay olmayan başlı başına büyük bir sorundur. Çevre kirlenmesine yol açmayan ve ucuz enerji kaynakları henüz bulunamamıştır. Avrupa Birliği'nde enerji tüketimi dünyanın diğer bölgeleriyle kıyaslandığında daha çok tüketilmektedir. Ama şu da bir gerçektir ki Avrupa Birliği enerji kaynakları bakımında oldukça fakirdir. Avrupa Birliğinde üye sayısının 27 olmasıyla enerjiye duyulan ihtiyaçta o derece artmıştır. Bundan dolayı AB enerji arzı ve güvenliği açısından yeni yollar aramaktadır.

Avrupa Birliği gerekli enerji ihtiyacını karşılayabilmek için çok borulu hatlar projesine önem vermektedir. Bu Projelerin gerçekleşmesi için AB Türkiye'ye daha çok önem vermektedir. Çünkü Türkiye, gerek coğrafi, gerekse jeopolitik konumu ile Orta Doğu ve Orta Asya'nın üretiminin dünya pazarlarına ulaşmasında hem bir köprü hem de bir terminal olma özelliğini taşımaktadır. Buda Avrupa Birliği yolunda ki Türkiye'ye tam üyelik şansını ikiye katlamaktadır.

AB'nin yakın gelecekte enerji kaynak merkezlerine coğrafi yakınlık avantajını değerlendirebileceği projeler üzerinde yoğunlaşacağı, petrolü de boru hatları aracılığıyla almak isteyeceği beklenmektedir. Bu durumda Türkiye, doğalgazda olduğu gibi, birçok petrol boru hattı projesinde de bir köprü görevi üstlenebilecektir. AB'ye tam üyelik müzakerelerinin başlaması ile birlikte Türkiye'nin enerji alanında AB'yi de içeren vizyonunu açıkça ortaya koyması, geliştirilecek projelerde doğrudan yer alması ve bu projelerin finansmanında AB katkısını sağlaması önemlidir.

Bu çalışmada, öncelikle Avrupa Birliği enerji konusunda nasıl bir politika izlediği ve bu politikada Türkiye'nin üstleneceği rol ve AB'nin Enerji Politikası'nın Temel Hedefleri anlatılmaya çalışılacaktır. Buna paralel olarak, bu politikaların sosyal ve ekonomik kaynaşmaya, yaşam kalitesine, yeni istihdam yaratılmasında ve bölgeler arasında dayanışmanın geliştirilmesi de ne gibi faydası olacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Avrupa Birliği'nin Enerji Politikasının Gelişimi

Enerji politikasına Topluluğu kuran anlaşmalarda yer verilmiştir. Avrupa Birliği'nin kurucuları altı ülke 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurmuşlardır. AKÇT ile enerji kaynaklarının en iyi şekilde tek bir çatı altında kontrol edilmesi amaçlanmıştır. 1958'de ise Avrupa Atom Enerji Topluluğu ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran anlaşmalar imzalanmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki AKÇT kömür ve EURATOM ise nükleer enerji ile ilgilidir. AET'yi kuran Roma Anlaşmasında enerji konusunda bir düzenleme yapılmamıştır. Hiç bir anlaşmada 1974 yılına kadar enerji türlerine ait herhangi bir hüküm yer almamıştır.²

1973 petrol krizinden sonra birlik içinde ortak bir enerji politikasına dair yavaş yavaş adımlar atılmaya başlanmıştır. Avrupa Konseyi 1974 ve 1986 aldığı kararlarla ortak bir

² Duran, Cihan ve Atik Hayriye: Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye, Nobel Yayınları, Ankara, 2007,388.

enerji politikasının stratejisini ve enerji politikasının amaçlarını belirlemiştir. Topluluk petrole olan bağımlılığı azaltmak için enerji konusunda yeni kaynaklara yönelme kararı almış ve nükleer santral yapımına başlamıştır. Eylül 1986 konsey'in almış olduğu karar ile 1988 tarihli enerji iç pazarı oluşturulmasına dair rapor yayınlamış ve daha liberal politikası izlenmesinde önyak olmuştur.³

Bütün bu gelişmeler sonucunda, 1991 yılında Lahey'de Avrupa Enerji Şartı imzalanmıştır. Avrupa Enerji Şartı'nın başlıca amaçları; enerji arzı güvenliğini artırmak, enerji üretimi, taşınması, dağıtımı, kullanım verimliliğini en üst düzeye çıkarmak ve çevre sorunlarını en aza indirmektir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, 1998 yılında Enerji Şartı ve Enerji Verimliliği Protokolü yürürlüğe girmiştir.⁴1995 yılında kabul edilen ve AB enerji iç pazarı için genel ilkeleri ve amaçları ortaya koyan “Avrupa Birliği için Bir Enerji Politikası” başlıklı Beyaz Kitap yayınlanmıştır. Beyaz kitap üç kurucu anlaşmada ve Avrupa Birliği Anlaşmasında yer alan enerji konusu ile ilgili tüm yetkileri bir arada birleştirmiştir. Beyaz kitapla beraber enerji arzının güvenliği, çevrenin korunması ve genel rekabet gücü üzerinde durulmuştur.⁵

Avrupa Birliği enerji politikası 1998 ve 2002 yılları arası enerji çevre programında daha da genişletildi. Avrupa Birliği'nde enerji arz ve güvenliğini konu alan ve 2000 yılında hazırlanan Yeşil Kitap uygulanmaya konuldu. Yeşil kitapla Avrupa sanayisinin daha rekabetçi hale getirilmesi ve çevreye zarar veren sera etkili gaz emisyonlarının azıtılması amaçlanmıştır. ⁶ Bu kapsamında, Avrupa Birliği elektrik ve doğalgaz alanında enerji kaynaklarının serbestleştirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Avrupa Birliği, 2002 Barselona Zirvesi'nde, elektrik ve doğalgaz alanlarında serbestleştirmenin, Firmalar için 2005 yılına kadar tamamlanması için karar alınmıştır. Bu gelişmeler sonrasında, 25 Kasım 2002 tarihinde gerçekleştirilen Enerji Konseyi toplantısında, Fransa ve Almanya'nın da onayı alınarak, enerji piyasasının rekabete açılması konusunda karar verilmiştir. Bu çerçevede, elektrik ve gaz piyasalarının işyerleri için 1 Temmuz 2004'de, tüm tüketiciler için ise 1 Temmuz 2007 tarihinde rekabete açılmasına onay verilmiştir. Temmuz 2007'den beri tüm Avrupa yurttaşları elektrik ve gaz tedarikçilerini özgürce seçebilmektedir.⁷

8 Mart 2006 yılında Avrupa Komisyonu enerji politikasına ilişkin daha kapsamlı bir yeşil kitap daha yayınladı. Bu yeşil kitap Avrupa enerji politikasının temellerini belirlemekte ve enerji politikası alanında 6 spesifik öncelikli alanı ve 20'nin üzerinde somut öneriyi içermektedir. Kitap Avrupa Birliği, sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilebilmesi için, üç temel politika belirlemiştir.⁸ Bunlar;

³ Deveci, B: Doğal Gaz Krizi ve AB'nin Enerji Politikası, Bülten, sayı,42/ 2009, 26–33

⁴ Karluk, Rıdvan: Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği'nin Orta Asya Ülkeleri ile Olan İlişkileri ve Bölgeye Yönelik Strateji, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dergisi, 2008,s.3

⁵ Pfetsch, F: Die Europäische Union, UTB, Berlin,2005,s.48

⁶ Pollak, J. ve Samuel, S: Energie Politik der EU, Facultas Wuv, UTB, 2008,s.55

⁷ Kahraman, M: Avrupa Birliğine doğru, Enerji Politikası, Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası dergisi,12/2007 s.5

⁸ Duran, Cihan ve Atik Hayriye: Avrupa Birliği, Gümrük Birliği Ve Türkiye, Nobel Yayınları, Ankara, 2007,389

- Enerji Arzının Güvenliği
- Rekabetçi Enerji Sistemi
- Çevrenin Korunması'dır

Avrupa Birliği'ni yayınladığı kitapla belirlemiş olduğu 6 temel öncelikli alanlar şunlardır:

- Bir Avrupa Enerji Şebekesinin kurulmasına ilişkin kanun ve Avrupa Bağlantı planı ile Avrupa Enerji Düzenleme Kurulunun kurulması.
- İç pazarda enerji tedarik güvenliğinin sağlanması. Öncelikle üye ülkeler arasında dayanışmanın sağlanması gerekmektedir.
- Enerji politikasının tüm alanlarını içeren yenilebilir enerjiden kömür ve nükleer enerjiye kadar farklı enerji kaynaklarının avantajları ve dezavantajlarını belirten, stratejik AB enerji raporunun hazırlanması.
- Küresel ısınmanın getirdiği sorunlar ve bu sorunlara karşı alınması gereken önlemlere yer verilmektedir.
- Stratejik enerji-teknoloji planının oluşturulması
- Ortak dış enerji politikasının oluşturulmasına öncelik verilmektedir.⁹

Belirtilen bu konular 23–24 Mart 2006 Avrupa Konseyi Zirve toplantılarında önemle benimsenmiş ve kabul edilmiştir.

AB'nin Enerji Politikası'nın Temel Hedefleri

AB Enerji Politikası'nın temelinde AB'nin kendi vatandaşı bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin Enerji Politikasındaki esas hedefi, tüketicilere daha ucuz enerji, daha yüksek kalitede ve kesintisiz tam bir hizmet sağlamaktır.¹⁰ AB'nin enerji politikasında çeşitli temel prensipler vardır. Bu prensipler birbiriyle etkileşim halinde ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Bu hususta Avrupa Birliği enerji iç pazarının tamamlanması ve arz güvenliğinin sağlanması gibi konuları dikkate almaktadır.¹¹

AB'nin Enerji Politikasındaki hedefleri şu şekilde açıklanabilir;

- Rekabet gücü,
- Enerji arzının güvenliği ve çevrenin korunması arasında bir dengeye varmak,
- Toplam enerji tüketiminde kömürün payını korumak,
- Doğalgazın payını artırmak,
- Nükleer enerji santralleri için azami güvenlik şartları tesis etmek ve
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmaktır.¹²

⁹ Ataç, Cemile Akça: Ekonomik Büyü- evrenin Korunması ikilemi, AB'de Yeni iç Sorun, Cumhuriyet Stratejisi, 2006

¹⁰ EC: European Energy and Transport, Trends to 2030, 2007,s.3

¹¹ Pollak, J. ve Samuel, S: Energie Politik der EU, Facultas Wuv, UTB, 2008,s.11

¹² Kılıç, N: Avrupa Birliği Sürecinde Enerji Sektörünün Konumu ve Enerji Yol Haritaları, AR&GE,9/2006,s.5

AB'nin Yeni Enerji Politikası

Bilindiği üzere, Avrupa Birliği, dünya üzerinde enerji tüketiminin en fazla olduğu bölgelerden birini teşkil etmekle birlikte, enerji kaynakları açısından yeterli imkânlarla sahip değildir. Bu bağlamda, AB'nin enerji açısından ithalata bağımlılığında, son genişleme sonucunda üye sayısının 27 olmasıyla birlikte daha belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum AB'yi enerji konusunda yeni açılımlara ve yaklaşımlara zorunlu hale getirmektedir. AB'nin enerji-politikası seçenekleri arasında çoklu boru hatları projelerinin gerçekleştirilmesi ve uygulanması yer almaktadır. Buradaki amaç enerji ithalatında kaynak çeşitliliği artırmaktır. Bu projelerin gerçekleştirilmesinde Türkiye'nin önemli bir katkı oluşturacağı da düşünülmektedir.

27 üyeli AB'nin 2009 yılında enerji tüketiminin 1.927,4 milyon ton petrol eşdeğeri düzeyinde olacağı öngörülmekte ve bu veriler çerçevesinde, toplam enerji tüketiminin % 37,4'ü petrol, % 26,1'i doğal gaz, %15,1'i kömür, % 14,7'si nükleer enerji ve % 6,5'i ise yenilenebilir enerji kaynakları ile karşılanmaktadır. Bir başka ifadeyle, AB'nin enerji tüketiminin yaklaşık 2/3'ünü petrol ve doğalgaz oluşturmaktadır.¹³

Her genişlemeden sonra Avrupa Birliği'nin enerji ihtiyacı artışı açıkça gözlenmekte olup enerji ihtiyacının gelecekte de artacağı bilinmektedir. Yeni üyelerin enerji tüketimlerinin katı yakıtlar dışında AB ile benzerlik göstermektedir. Son genişleme süreci ile AB'ye katılan 12 ülke doğalgaz ve petrol bakımından oldukça diğer 15 AB üyesinden daha çok dışa bağımlıdır. Bu demek oluyor ki AB'ye katılan son ülkeler beraber AB'nin enerji alanında dışa bağımlılığı artmaktadır.¹⁴

Avrupa Birliği'nin Rusya'ya bağımlılığını azaltmak için yürüttüğü, ancak bir türlü sonuca ulaşamayan projelerin -NABUCCO vb.- hayata geçirilemeyişinin ana nedeni, AB ülkeleri arasında enerji ve dış politika konularında süregelen anlaşmazlıklardır. 2008 yılında Kafkasya'da yaşananlar bu durumu bir kez daha su yüzüne çıkarmıştır.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde en önemli sorunlardan biriside uluslar arası arenada petrol fiyatlarının artmasıdır. Petrolün 2003 yılında varil fiyatı 30 dolar civarlarındayken 2005 yılında 70 dolara çıkmış,¹⁵ 2008 yılı başlarında 160 dolara kadar çıkmıştır.¹⁶ 2008 yılı ortalarına doğru petrol fiyatlarında bir düşme gözlenirse de 2010 yılı ilk çeyreğinde petrol varil fiyatı 80 dolar civarlarında seyretmektedir. Petrol fiyatlarının artış nedenleri arasında, ABD İran arasındaki soğuk rüzgâr ve 2008 yılındaki Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin kötüye gitmesi gösterilebilir

Her ne kadar AB, ABD ve Rusya arasındaki ikili ve çoklu ilişkileri, ikili boyuta indirgemek zor ise de, Rusya ile komşuluk ve yoğun ticaret ilişkisinde olan AB

¹³ EC: European Energy and Transport, Trends to 2030,2007,s150

¹⁴ Canbolat, İ: Avrupa Birliği, İstanbul, Alfa Yayınları,2002, 206

¹⁵ Naci, H: Petrol Fiyatlarının Artış Nedenleri ve Ekonomik Etkileri, <http://www.turksam.org>, 11.01.2009

¹⁶ Geden, O ve Fischer,S : Die Energie- und Klimapolitik der Europäischen Union, Bestandsaufnahme und Perspektiven, Berlin, Nomos-Verlag,2008,s.16

ülkelerinin sergilediği ilişki tablosu, yeni bir döneme işaret etmektedir.¹⁷ Avrupa Birliği'nin Rusya'ya yaklaşımı gerek ticari ilişkilerin gerekse alternatifi olmayan enerji kaynaklarına olan bağımlılık nedenleriyle, ABD'nin Rusya'ya yaklaşımından farklıdır. Örneğin Avrupa Birliği, Rusya'nın Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine destek vermesidir.

Rusya'nın Gürcistan'ı işgali esnasında ve sonrasında, ABD'nin tepkisi sert olmuş ve ABD'nin bu tepkisine AB' den destek gelmemiştir. Almanya ve Fransa gibi ülkeler işgale karşı çok sert tutum takınmıştır.¹⁸ Bu da gösteriyor ki Soğuk Savaş döneminde gözlenen transatlantik işbirliğinde çatlakların başladığının işareti olarak, ABD'nin Soğuk Savaş naralarına karşı AB'nin yumuşak ve tavizci bir tavır takınması şeklinde ortaya çıkmıştır. Yani AB artık kendi vatandaşlarının çıkarlarına daha çok önem vermektedir.

Rusya, ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük enerji üreticisi ülkesidir ve Avrasya'da tekel konumundadır. Avrupa Birliği ise, dünyanın ikinci en büyük enerji kaynakları tüketicisi ve dünyadaki en büyük enerji kaynakları ithalatçısı konumundadır. Avrupa Birliği bu niteliği ile dünyanın önde gelen enerji kaynakları, özellikle de doğalgaz, ithalatçısı konumundaki Rusya için çok önemlidir.¹⁹ Avrupa, toplam doğalgaz ihtiyacının yaklaşık yüzde 40'ını, ham petrol ihtiyacının yüzde 35'ini, kömür ihtiyacının da yüzde 25'ini Rusya'dan sağlamaktadır.²⁰ AB'nin Rusya'daki doğalgaz, ham petrol ve elektrik sektöründeki yatırımları da oldukça büyük boyutlardadır. Diğer taraftan, Rusya ve diğer büyük Petrol ve doğalgaz sektörleri Avrupa Birliği içinde Pazar oranlarını artırma yarışı içindedirler. Büyük Rus zenginleri, AB ülkelerinde ve özellikle Almanya ve Fransa'da iş yapmaktadırlar. Bu gelişmeler AB-Rusya ilişkilerini etkilemekte ve son Kafkasya krizinde de görüldüğü gibi, AB-ABD siyasi gelişmelerinde de önemli rol oynamaktadır.

Kafkasya Krizi ile birlikte Rusya'ya olan bağımlılığın yanında, Hazar Havzası enerji kaynaklarına ulaşma yollarının da tartışılmaya başlanmıştır. Bu konu hakkında 2008 Eylül ayında Slovakya'da bir araya gelen AB'nin Doğu Avrupa kanadını oluşturan Devlet Başkanları, AB'nin Rus enerji kaynaklarına olan bağımlılığını azaltmak ve buna acil alternatif kaynak çeşitlendirmesi konusunu gündeme getirmişlerdir.

Rusya'nın doğalgaz üretiminin yüzde 85'ini karşılayan Gazprom'un en büyük dış pazarı Avrupa'dır. 2006 yılı verilerine göre Avrupa'nın 560 milyar metreküp talebinin 161,5 milyar metreküpü yani yüzde 28'i Gazprom tarafından karşılanmıştır. 2000 km uzunluğundaki "Yamal-Avrupa" doğalgaz boru hattı ise, Rusya, Belarus ve Polonya'dan geçerek Almanya'ya ulaşmaktadır. 2006 yılında gerçekleştirilen bu proje ile Almanya,

¹⁷ Minkovska, N: Die Energiepolitik Russlands: Strategien, geopolitische Ausrichtungen und Ambitionen, 2007, s.25

¹⁸ USAK: Gürcistan'daki Krizi Değerlendirme Raporu, Türkiye'ye Bölgeye ve Küreye Etkileri, Birikim matbaası, Ankara, 2008, s.15

¹⁹ Özer, S: Avrupa Birliği Rusya ve ABD'nin Avrupa Güvenliğine Farklı Yaklaşımlarının Transatlantik İttifakına Etkileri, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 15 2008, 175

²⁰ İşcan, İ: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği Açısından Avrupa Birliği Enerji Güvenliği Sorunu, UEDTP, 2/ 2007, s.126

yılda Gazprom dan 33 milyar metreküp doğalgaz satın almaktadır. Yine Almanya ve İngiltere'ye enerji akışını sağlayacak alan , 'Kuzey Akımı' doğal gaz projesi, Rusya' ya bağlı olan bir projedir.²¹

9–10 Eylül 2008 yılında Bakü'de yapılan, Türkmenistan ve Azerbaycan'ın Doğalgaz Potansiyeli, Enerji, Ekonomik ve Ekolojik İşbirliği Stratejileri Konferansında 'NABUCCO' projesinin mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

AB ülkeleri, topluluğu ilgilendiren siyasi konularda olduğu gibi enerji konusunda da çok sesliliğe devam ettiği sürece, Rusya enerji kaynaklarına olan bağımlılığa karşı kaynak çeşitlendirme konusunda toplu çözüme yönelik projelerin hayata geçirilmesi zor görülmektedir. AB Komisyonu INOGATE Programı çerçevesinde geliştirilen ve ilk etabı (Türkiye-Yunanistan) Kasım 2007'de işletmeye açılan Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi olarak adlandırılan, Türkiye-Yunanistan-İtalya doğalgaz boru hattı, kaynak çeşitlendirilmesi için bölgesel çözüm tarzına yönelik iyi bir örnektir. Bu proje; Hazar Havzası, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz ülkelerinden sağlanacak doğal gazın Türkiye ve Yunanistan üzerinden, İtalya ve daha sonra Avrupa pazarlarına naklini sağlamaktadır. Aynı yaklaşımla, NABUCCO Projesi,²² Rusya'ya karşı enerji bağımlılığından aşırı tedirgin olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini besleyecek bir rotaya çevrilerek bu boru hattından doğal gaz alma kararlılığında olan ülkelerin gösterecekleri siyasi irade ile bölgesel bir çözüme gidilebilir. Yalnız bu çözüm Azerbaycan ve Mısır doğal gazları yanında, Irak doğalgazı ve İran doğalgazıyla mümkün olabilir. Tüm bu çözümlerde - jeopolitik konumu itibariyle-Batı ile Doğu arasında doğal bir enerji köprüsü oluşturan Türkiye, Orta Doğu ve Hazar Havzası enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara çıkarılmasında en ekonomik ve güvenli geçiş yoludur.

AB'nin Enerji Politikasında Türkiye'nin Yeri

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Avrupa Birliği'nin enerji politikasında önemli bir role sahiptir. Türkiye önemli bir hidroelektrik enerji üreticisidir ve Türkiye'nin Orta Doğu'ya, Karadeniz'e, Kafkaslara, Orta Asya'ya ve Körfez ülkelerine de kapıları açıktır. Türkiye'nin bu stratejik konumu, Avrupa'ya petrol taşınması için bir transit ülke haline getirmektedir.²³

Bazı bilim adamlar, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra NATO'nun ileri karakolu olarak Türkiye'nin önemi ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Ama aradan fazla süre geçmeden bu bilim adamları, Hazar, Orta Asya ve Ortadoğu hidrokarbon kaynaklarının Batı'ya taşınması için Türkiye'nin bir geçiş ülkesi olarak önemi arttığını görmüşlerdir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı bunun en önemli kanıtıdır.

²¹ Der Spiegel: Der Staat Gasprom, Putins Energie-Imperium, nr.10, 5.3.2007

²² Göknel, M: Enerji Politikaları açısından Karadeniz Bölgesi, Konrad, 2008, s.102

²³ Engür, E: Doğu –Batı Enerji Koridoru Doğal Gaz ile Tamamlanıyor: BOTAŞ'IN Avrupa'ya Acilim Stratejisi, Avrasya Dosyası, Cilt: 9, Sayı: 1,2003 s. 43

Türkiye enerji üreten bir ülke değildir. Ancak Türkiye Petrol ve doğalgaz yataklarının bulunduğu ülkelere komşudur. Bu ülkeler dünyada üretilen petrol ve doğalgaz yataklarının %70'ni sahiplerdir. Türkiye transit ülke olarak enerji pazarında önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin transit bir ülke olarak alacağı kararlar Avrupa Birliği enerji politikasını o denli etkileyecektir.

Türkiye AB gibi enerji alanında dışa bağlı bir ülkedir ve ihtiyacının %70'ni dışarıdan karşılamakta bunun %65 Rusya'dan almaktadır. Türkiye enerji üretiminde söz sahibi bir ülke değildir ama enerji piyasasında sahip olduğu konumundan dolayı önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye petrol yatakları bakımından zengin olan Orta Doğu, Kafkaslar ve AB arasında uzanan bir köprüdür. Buralarda işlenen petrol borularla Türkiye üzerinden batıya ve AB'ye ulaştırılmaktadır. Bu da Türkiye'nin enerji piyasasında önemini artırmaktadır. Petrol nakliyatı sadece karadan AB'ye nakledilmemektedir aynı zamanda Rusya petrolü deniz yolu ile taşınmaktadır. Ama Türkiye boğaz trafiğini azaltmak ve daha güvenli nakliyatın sağlanması için petrolün deniz yolu ile taşınmasına, karşıdır. Türkiye daha çok boru hattı projelerine önem vermektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu en eski hat Kerkük petrolünü batıya taşıyan Irak Türkiye boru hattıdır. Bu boru hattı ile 1999 yılında 305 milyon varil ham petrol taşınırken, 2006 yılında yapılan sabotajlardan dolayı 10,9 milyon varile düşmüştür. Yapımına 2003 de başlanan ve 2006 yılında işler hale gelen Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı ile Hazar bölgesinden çıkartılan Azeri Petrolü Gürcistan üzerinden Türkiye'ye taşınmakta ve oradan da yani Ceyhan'dan da dünya pazarına nakledilmektedir. Doğalgazın Türkiye üzerinden taşınması içinde çeşitli projeler hazırlanmıştır.²⁴ Örnek olarak Bakü-Tiflis-Erzurum projesi, bu proje 2006 yılından beri işler haldedir. Diğer boru hattı projesi ise Tebriz-Erzurum hattıdır. Bu hat 2001 yılından buyana İran gazını Türkiye'ye taşımaktadır. Bu projelerin yanı sıra Türkiye Trans Avrupa enerji ağı projelerinde de önem rol üstlenmektedir.

Avrupa Birliği yürütülen bu projelerin yürütülmesinde mali destek vermektedir. Bu projelerden biri olan NABUCCO projesi ile Orta Doğudan çıkartılan doğalgaz, Türkiye, Romanya ve Macaristan üzerinden merkezi Avusturya'da bulunan dağıtım merkezine ulaştırılması planlanmaktadır. NABUCCO projesi 3,400 km uzunluğunda olup yıllık olarak ilk aşamada 25–30 milyar metre küp gazın taşınması planlanmaktadır. Türkiye'nin yer aldığı ikinci proje ise Güney Avrupa Gaz Ringi projesidir. Bu proje ile Hazar Orta Doğu ve Güney Akdeniz doğalgazının Türkiye üzerinden AB'ye taşınması plan maktadır. Bu projenin ilk ayağı olan Türkiye- Yunanistan hattı 2007 yılında Faaliyete geçmiş ve Yunanistan- İtalya arasında ki hat ise 2012 yılında tamamlanması amaçlanmaktadır. Yine bir başka proje ise Rus ve Kazak petrolünü dünya pazarına aktarılmasına sağlayacak olan Samsun-Ceyhan boru hattı projesidir.²⁵ Bu proje ile büyük bir miktarda boğazlardaki deniz trafiği azalacaktır.

²⁴ Kantörün, Ufuk: Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Enerji Politikaları, Bilgesam, www.bilgesam.com, 30.03.2010

²⁵ Roberts John, Energy Transit and Security Issues, Center for European Policy Studies, 2004.,s.35

Enerji konusu, Türkiye'nin AB'ye Tam üyeliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Yukarıdaki açıklamalar gösteriyor ki, AB enerji güvenliğini sağlayabilmek için Çoklu Boru Hattı Projelerini tercih ederek, enerji ithalâtında kaynak çeşitliliği yaratmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla enerji ihtiyacının büyük bölümünü Rusya'dan alan AB, Rusya'ya bağımlılığı azaltmak için, gelecekte Orta Doğu kaynaklarına erişmek isteyecektir. Bu noktada Türkiye'nin enerji koridoru olma rolü gündeme gelmektedir. INOGATE'in kapsamı içinde bulunan alternatif petrol ve doğalgaz boru hatları önerilerine baktığımızda Türkiye'nin rolü açıkça ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak bakıldığında enerji alanında Türkiye ve AB aynı politikaları takip etmektedirler. AB enerji arzında belli ülkelere bağımlı olmayı engellemek için farklı kaynaklara ulaşmaya, Türkiye ise Petrol piyasasında kendine bir yer edinmeye çalışmaktadır ve sahip olduğu konumu itibari ile de AB ve batının enerji politikasında önemli bir yere sahiptir. Yukarıda bahsedilen projelerin tamamen bitip işler hale gelmesiyle beraber Türkiye Ab ilişkilerinde bir ivme kazanacağı kesindir. Yani AB, enerji taşımacılığında başka bir proje üretmez ise Türkiye'den vaaz geçemeyecektir.

Sonuç

AB ve Dünya'da nüfusun hızla artmasından dolayı petrole, gün geçtikçe daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Avrupa Birliği'nin petrol ihtiyacını karşıladığı kaynakların, gelecekteki talebi karşılamakta yetersiz kalması, bu nedenle AB, daha fazla petrol ve doğalgaz ithal etme yoluna gitmesi kaçınılmazdır.

AB enerji kaynakları açısından gelecekte önemli bazı değişimler yaşayacaktır. AB, bir taraftan kömür üretimini azaltıp, diğer taraftan nükleer santrallerin kapatılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması yoluna gidecektir. AB, yapmış olduğu yatırımlar ve projeler ile gelecekte ihtiyaç duyacağı ve ithal etmek zorunda kalacağı enerji miktarını azaltabilmek için yeni enerji politikalarını uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede AB'de, enerji piyasalarının serbestleştirilmesi, teknolojik gelişmelerin ve enerji kullanımında verimliliğin teşvik edilmesi ve enerji şebekelerinin irtibatlandırılması gibi önemli adımlar göze çarpmaktadır.

Son dönemlerde yaşananlar, ABD'nin Irak ve Afganistan'a müdahale etmesi ve petrol fiyatlarındaki dengesiz artışlar, enerji arz ve güvenliği konusunun önemini artırmıştır. Önümüzdeki 15- 20 yıllık süreden sonra Orta Doğu, dünya petrol üretiminde geçmişte olduğu gibi gelecekte de önemli bir oynayacaktır. Bu nedenle de AB, ABD kadar Orta Doğu'da etkin bir rol oynamak isteyecektir. AB, önümüzdeki dönemlerde dış politikasını enerji kaynak merkezlerine yöneltecek, petrolü de boru hatları vasıtasıyla AB'ye taşımak isteyecektir. Bunun içinde ilk adımları atmıştır.

AB'ye aday olan Türkiye bu durumda, doğalgazda olduğu gibi, petrol boru hattı projesinde de bir köprü rolü üstlenebilir. Bu boru hattı projesinin gerçekleşmesi halinde Türkiye, AB - Rusya Enerji Diyalogunda Rusya'nın AB'den talepleri arasında yer alan işlenmiş petrol ürünleri ihracatını artırma politikasını da gündeme getirebilir. Böylece, petrolün işlenmesinin Türkiye'de gerçekleşmesi sayesinde önemli bir istihdam, katma değer ve ihracat fırsatı sağlanabilecektir.

AB'ye uzanan alternatif boru hatları çerçevesinde, yapılması düşünülen Türkiye - Irak doğalgaz, Türkiye - Mısır doğalgaz ve Türkiye - İran petrol ve doğalgaz boru hatlarının gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin enerji koridoru olabilmesi için oldukça önemlidir. Ayrıca, Türk Boğazları, Rusya ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nden Karadeniz'e aktarılan petrolün uluslararası geçiş noktalarıdır. Türkiye'nin kontrolünde olan bir diğer nokta da Azerbaycan, Kazakistan ve Irak petrolerinin boru hatları ile taşındığı İskenderun Körfezi'dir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin AB'ye üyeliği sadece Birlik bütçesine getirilecek bir yük olarak değerlendirilmemelidir. Ortada bir gerçek vardır, AB, enerji bakımından dışa bağımlıdır ve bunun için çeşitli projeler geliştirmektedir. Bu projelerde de Türkiye'nin önemi açıkça görülmektedir. Türkiye'nin üyeliğine karşı olan ülkeler, karar vermeden önce Türkiye'nin üyeliğinin Birliğe getireceği avantajları tüm yönleriyle ortaya koyabilmelidir. Gerçekte her iki tarafın da birbirine ihtiyacı vardır.

Kaynakça

- Ataç, Cemile Akça: Ekonomik Büyü- evrenin Korunması ikilemi, AB'de Yeni İç Sorun, Cumhuriyet Stratejisi, 2006
- Canbolat, İ: Avrupa Birliği, İstanbul, Alfa Yayınları,2002, 206
- Der Spiegel: Der Staat Gasprom, Putins Energie-Imperium, nr.10, 5.3.2007
- Deveci, B: Doğal Gaz Krizi ve AB'nin Enerji Politikası, Bülten, sayı,42/ 2009, 26–33
- Duran, Cihan ve Atik Hayriye: Avrupa Birliği, Gümrük Birliği Ve Türkiye, Nobel Yayınları, Ankara, 2007
- EC: European Energy and Transport, Trends to 2030, 2007
- Engür, E: Doğu –Bati Enerji Koridoru Doğal Gaz ile Tamamlanıyor: Botaşın Avrupa'ya Acılım Stratejisi, Avrasya Dosyası, Cilt: 9, Sayı: 1,2003 s. 38-52
- Geden, O ve Fischer,S : Die Energie- und Klimapolitik der Europäischen Union, Bestandsaufnahme und Perspektiven, Berlin, Nomos-Verlag,2008
- Göknel,M: Enerji Politikaları açısından Karadeniz Bölgesi, Konrad, 2008, s.89–103
- İşcan, İ: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Geleceği Açısından Avrupa Birliği Enerji Güvenliği Sorunu, UEDTP, 2007,
- Kahraman, M: Avrupa Birliğine doğru, Enerji Politikası, Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası dergisi,12/2007, s.4–16
- Karluk, Rıdvan: Küreselleşen Dünyada Avrupa Birliği'nin Orta Asya Ülkeleri ile Olan İlişkileri ve Bölgeye Yönelik Strateji, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dergisi, 2008,s.3–11
- Kılıç, N: Avrupa Birliği Sürecinde Enerji Sektörünün Konumu ve Enerji Yol Haritaları, AR&GE,9/2006 2-12
- Kantörün, Ufuk: Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Enerji Politikaları, Bilgesam, www.bilgesam.com, 30.03.2010
- Minkovska, N: Die Energiepolitik Russlands: Strategien, geopolitische Ausrichtungen und Ambitionen,2007

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 25 Temmuz – Ağustos 2011

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- Naci, H: Petrol Fiyatlarının Artış Nedenleri ve Ekonomik Etkileri, <http://www.turksam.org>, 11.01.2009
- Özer, S: Avrupa Birliği Rusya ve ABD'nin Avrupa Güvenliğine Farklı Yaklaşımlarının Transatlantik İttifakına Etkileri, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi ,2008
- Pfetsch, F: Die Europäische Union, UTB, Berlin,2005
- Pollak, J. ve Samuel, S: Energie Politik der EU, Facultas Wuv, UTB, 2008
- Roberts John, Energy Transit and Security Issues, Center for European Policy Studies, No:11 Ekim 2004.
- USAK: Gürcistan'daki Krizi Değerlendirme Raporu, Türkiye'ye Bölgeye ve Küreye Etkileri, Birikim matbaası, Ankara, 2008,s.15